

Kutaa Sadi

III. Sagantaa Diinagdee

3.1. Kaayyoo Sagantaa Diinagdee: Misoomaafi fayyadamummaa Haqa qabeessa kan mirkaneessu sirna Diinagdee Hunda galeessa Ijaaruu:

Sagantaan diinagdee paartii badhaadhinaa qaama bal'aa hawaasa keenyaa kan ta'e qonnaan bulaa , horsiisee boluu, dargaggoota, dubartoota akkasumas galii gadi aanaa kan argatan jiraattota magaalaa giddugaleessa kan godhate sirna diinagdee hunda galeessa ijaaruudhan badhaadhina diinagdee waloo uummata keenyaa kaayyoo mirkaneessu qabaata. Paartiin keenya biyya keenyaatti omishtummaafi fayyadamummaan haqa qabeessa mirkaneessuuf mootummaan humna murteessadha jedhee amana. Kanaafuu, hirmaannaa mootummaan sirna diinagdee keessatti qabu qajeelfama gabaa hordofee haala tarsiima'aa ta'een qabeenya kan uumu, hammadtoo bulchiinsa diinagdee bal'aa (macro) keessatti damee dhuunfaafi taatota diinagdee kan biroo hirmaannaa isaanii gabbisuudhan omishtummaan sadarkaa olaanaafi bifa itti fufiinsa qabuun kan guddisu akka ta'u ni godha. Bu'uuruma Kanaan paartiin keenya guddinaafi misooma diinagdee qulqullinaafi itti fufinsa qabu akkasumas fayyadamummaa haqa qabeessa mirkaneessu, diinagdee magariisa ijaaruudhan biyyi teenya gara daandii badhaadhinaatti ceesisuuf ni yaada.

3.2. Galmoota Sagantaa Diinagdee:

3.2.1. Caaseeffama Diinagdee Dam-Hedduu Ijaaruu:

3.2.1.1. Caaseeffamni Diinagdeen dam- tokkee irratti bu'uraa'e guddina diinagdee itti fufaas ta'ee fayyadamummaa haqa qabeessa akka hinmirkaneessine paartiin keenya ni

amana. Kanaafuu, haala qabatamaa humna kuufamaa biyyi teenya qabdu ilaalcha keessa galchuudhan qonna irratti dabalataan dameewwan industuriifi tajaajilaa guddisuudhan dinagdeen keenya dam-hedduudhan kan caaseeffameefi guddina itti fufaa kan qabu akka ta'u ni hojjeta. Kana milkeessuuf paartiin keenya dameewwan diinagdee biyyi teenya badhaate humna guutuun gara misoomaatti kallattii galchu hordofa.

3.2.1.2. Paartiin keenya biyyi teenya damee qonnaatiif lafa mijataa qabdu, lafaafi humna namaa bal'aa qabdu humna guutuun hojiirra akka oolu gochuudhan misooma fiduuf, wabii nyaataa mirkaneessuuf, dorgomummaa daldala alaa mirkaneessuufi omishaalee nyaataa alaa galan omisha biyya keessaatiin bakka buusuuf ni hojjeta. Kun akka ta'uuf dameen qonnaa dhiyeessii galteefi teknoloojii akkasumas haala omishuufi walitti hidhaminsa gabaa bu'uura kan godhate hojiin qonnaa hammayyeessuu ni hojjetama. Gama qonna hammayyeessuutiin qonnaan bultoota qabiyyee muraasa qaban galtee gahaafi guutuu ta'e akka dhiyaatu gochuudhan, waldaa hojii gamtaa jabeessuufi babal'isuu, uwwisa faayinaansii baadiyyaa babal'isuu, misooma jallisii, makanayzeeshinii, sirna qonna jajjabeessuu diriirsuufi hirmaannaa damee dhuunfaa guddisuudhan omishtummaa dabaluuf ni hojjeta. Qonni keenya dhiibbaa jijjiirama qilleensaa kan damdamatu akka ta'u hojiileen eegumsa naannoofi bakkeewwan qullaa ta'an bosonaan akka uwwisaman paartiin keenya ni hojjeta.

Naannoo horsiisee bultootaafi gartokkeen hosiisee bultoonni jiraatanitti qabeenya uumamaa jiru bu'uura godhachuudhan haala jireenya uummataa waliin wal simutti misooma horsiisee bulaafi gartokkeen horsiisee bulaa qindaa'aa fi hammayyaa

keessattuu sagantaa horsiisaafi misooma horii hammayyaa'aa wixineessuudhan paartiin keenya misoomaafi fayyadamummaa hawaasa horsiisee bulaa mirkaneessuuf ni qabsaa'a.

3.2.1.3. Industuriin diinagdee jabaafi hammayyaa'aatiif bu'uura waan ta'eef damichi diinagdee biyya keenyaa keessatti uwwisni qabu akka dabaluuf paartiin keenya kutannoodhan ni hojjeta. daQajeeltoon bu'uura misooma industurii keenyaa al ergee ta'a. ta'us garuu paartiin keenya biyyi teenya shagaxoota alaa galchitu imaammata omisha biyya keessaatiin bakka buusuu sirna daldala alaa guddisuu waliin walitti hidhee hojiirra oolcha. Kunis akka ta'uuf dameen kun dameewwan biroo waliin walitti hidhaminsa duubaafi fuulduraa cimaa akka qabaatu kan godhu, omishtummaa, qulqullina, kallattii dorgomummaa guddisu hordofa. Cehumsa diinagdee ariifachiisuuf walitti hidhaminsa damee qonnaafi industurii kan cimsuufi biyyi teenya giddugala damee omisha industurii akka taatuuf hojiileen dandeessisan baayinaan ni hojjetamu. Kanaafuu, damichi invastaroota biyya keessaafi alaa kan harkisu, bu'aa kan argamsiisuufi sagantaa guddinaa wixineessuudhan investmentiifi daldalaaf haala mijataa uumuu fi nageenya industurii mirkaneessuudhan damee diinagdee industurii cimaa ijaaruuf paartiin keenya ni hojjeta. Paartiin keenya industuriiwwan qonna bu'uura godhatan, humna nama baratee bal'aaf carraa hojii uumuu danda'aniifi baayyinaan omisha alaa galu bakka buusuuf industuriiwwan hojjetan akka babal'atanii kallattii taasisu hordofa.

3.2.1.4. Biyyi teenya qabeenya albuudaa qabdu hanga gahuufi dhaloota borii haala hinmiineen fayyadamuuf qorannoo albuudaa, soquufi baasuu akkasumas gabaaf dhiyeessuu irratti

abbootiin qabeenyaa keessattuu kanneen biyya keessaa qofaas ta'ee mootummaa waliin waldeeggaruudhanii akka hirmaataan paartiin keenya haala ni mijeessa. Hojiin albuuda soquufi baasuu hammayyaafi hawaasa naannoo irratti yaaddoo nageenyaa kan hinuumne akkasumas misooma irraa fayyadamummaa haqa qabeessi akka mirkanaa'uuf paartiin keenya ni qabsaa'a.

3.2.1.5. Dameen tajaajilaa amaluma isaatiin gama tokkoon carraa hojii uumuuf qabeenya kan uumu hoo ta'u gama birootiin immoo dameewwan birootiif gahee dandeessisuu olaanaa taphata. Kanaafuu, paartiinn keenya biyyi teenya damee tajaajilaa irraa kallattii lamaaninuu fayyadamtuu akka taatu ni hojjeta. Gama kanaanis damee turizimii misoomsuufi hammayyeessuudhan akkasumas carraa turizimii babal'isuudhan biyyi teenya toorota hawwata turizimii gurguddaa Afrikaa jiran keessaa tokko akka taatu paartiin keenya ni hojjeta. Kanas gochuuf hawwatawwan uumamaafi nam tolchee biyya keenyaa beeksisuu akkasumas turtii turistootaatiif tajaajiloota murteessoo ta'an kan guddisuufi turistootaaf haala mijataa kan uumu hojiiwwan tajaajila turizimii hammayyeessuu danda'an wixineessee socha'a.

3.2.1.6. Paartiin keenya seektaroota diinagdee bu'a qabeessaafi ariitii ol guddisuuf dhiyeessii loojistikiifi daandii guutuudhan sochiin diinagdeefi walitti hidhaminsi ariifataa, bu'a qabeessiifi ariitii qabu akka jiraatuuf biyyi teenya ulaa galaanaa waan hinqabneef rakkoolee tajaajila buufata galaanaatiin muudatu furuuf akka danda'amu biyyoota olla waliin hojjechuuf kan dandeessisu sirnoonni kallattoo ta'an hojjiirra akka oolan gochuudhan, ulaa galaanaa waliin misoomsuuf akkasumas investmentoota tajaajila kennan irratti

Sagantaa Paartichaa

hirmaachuudhan faayidaa biyya keenyaa kabachiisuuf paartiin keeny ni hojjeta.